

*Püsök Sarolta*¹:

„...Hogy egyek legyenek, mint mi”² – az egység kérdése³

Abstract. „...*That they may be one, as we are*” – *the question of unity.*

2019 is the Year of unity in the Hungarian Reformed Church since 10 years ago, when the Hungarian Reformed Churches on 22 May expressed their unity by accepting a common constitution.

In the era of Reformation, in the 16th century the young reformed church of the Hungarian territories was divided in three parts. The Western region was brought under the rule of the Habsburg Empire, in the Eastern territory the independent Principality of Transylvania emerged and the biggest “third” of the former kingdom, the part in the middle was conquered by the Ottomans. The first common organizational structure for the whole Hungarian Reformed Church was possible only in 19th century, following the

¹ Egyetemi docens, kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Református Tanárképző és Zeneművészeti Kar, e-mail: pusoksarolta@gmail.com

² Idézett mondatrész Jézus főpapi imájából: Jn 17,11/b.

³ A Dávid István tiszteletére szánt kötetbe a földinek, a nagyra becsült művészek, a testvérintézet tanáranak, a közös konferenciák előadójának kijáró figyelmet a rendszeres teológus zenei írással nem tudja kifejezni, de a saját munkájában is talál olyan kapcsolópontot, amely beleilleszkezik ennek a lapszámnak a tematikájába. A VI. Bonyhai Kastélynapon a református egységről elhangzott előadásom bővített változatának egyik kiemelt gondolata az ének egységteremtő erejéről szól. Ezekkel a szerény sorokkal próbálom jelezni, hogy mennyire fontosnak tartom egyházzeneink értékmentő és ízlésformáló munkáját, és az ünnepeltnek megköszönni, hogy ebben a szakértelmet, körültekintést és türelmet igénylő feladatvégzésben odaadással vesz részt.

Austro-Hungarian Compromise of 1867. The developing of the first constitution was finished in 1881, in Debrecen. After the two World Wars the Hungarian Reformed people lived not only in Hungary, but with a sudden political move they were citizens of Austria, Slovakia, Romania, Ukraine, Serbia, Croatia and Slovenia. In the latter century there have arisen significant Hungarian Reformed communities also in distant lands, not only in the traditionally Hungarian region. The Consultative Convent prepared a common liturgy and hymnal beyond the harmonization of reformed church law, which is a considerable result for the songs are important factors of unity.

The disgregation / fragmentation is an old problem of humanity and of Christianity. The alternative is the koinonia, the true communion with God and with fellows. This study has its purpose in seeking possibilities to realize unity between people, the fellows in Jesus Christ.

Keywords: Consultative Convent of the Hungarian Reformed Churches; harmonization of reformed church law; common liturgy; common hymnal; koinonia

A református egység nyomán

A Magyar Református Egyház 2019-et az *egység* éveként hirdette meg, amelyet számos rendezvényen feldolgoztak. A központi tematika gondolata ezúttal egy korábbi eseményre utal vissza. Tíz évvel ezelőtt örömmünnepet ültek a magyar reformátusok, ugyanis 2009. május 22-én Debrecenben ülésezett a Magyar Református Egyház közös zsinata, amelyen elfogadták *A Magyar Református Egyház Alkotmányát*,⁴ és a tagegyházak küldöttsége megtartotta az első magyar református egységnapot, afféle keresztyén fesztivál formájában.

⁴ A Magyar Református Egyház Alkotmánya itt olvasható: <https://reformatus.hu/mutat/6957/> (utolsó letöltés: 2019. 10. 01.)

Mérföldkő volt ez a nap, illik is tíz év után kiemelten megemlékezni róla, hiszen a megvalósulását szinte két évtizedes szervezőmunka előzte meg. A magyar reformátusok vezetői már a vasfüggöny és a vörös csillag lehullásának pillanatában latolgatták, hogy miként lehetne kifejezni az együvé tartozásukat. A döntés jelentőségét egy még távolabbi történelmi kitérő érteti meg, amely egészen a reformáció koráig vezet vissza. A reformáció arra a zűrzavaros időszakra esett, amikor a középkori Magyarország három részre szakadt, így a 16. század elején az észak-nyugati országrész Habsburg fennhatóság alá került, a keleti, erdélyi részeken megalakult az önálló fejedelemség, és a kettő közé ékelődött az Oszmán Birodalom, a térképen a török hódoltság területeit egy észak felé mutató V betű jelzi. A német ajkú lakosság szinte kizárólagosan a lutheri irány követőjévé vált, míg a magyar protestánsok többsége a helvét irányzat mellett voksolt, és lett református, bár az unitáriusok és lutheránusok száma is jelentős. A földrajzi távolságok, a politikai fennhatóság különbözőségeiből fakadó eltérő körülmények ellenére mégis szembetűnő a reformátusok egysége. Az egységes arculat kialakulásának két legfontosabb tényezője a közös kultúra és a közös hitvallási iratok (*II. Helvét Hitvallás* és a *Heidelbergi Káté*). A magyar reformátusoknak mégis sokáig kellett várniuk, hogy végre szervezeti egységet is alkothassanak, majd csak a 19. században, a kiegyezést követően fogalmazhatták meg a közös alkotmányt és kánont, miután Debrecenben, 1881-ben elkezdte munkáját az Evangélium Szerint Reformált Magyarországi Keresztyén Egyház alkotmányozó nemzeti zsinata.⁵ A nevezett időpontban minden magyar református egyházkerület az Osztrák-Magyar Monarchia része volt, tehát a külső, politikai keret egysége kedvező feltételnek bi-

⁵ Az 1873-ban megalakult Egyetemes Konventnek mint legfőbb vezető testületnek a létjogosultságáról sokat vitáztak a kor egyháztársadalmának szószólói, de abban mindannyian egyetértettek, hogy a reformátusságnak szüksége van közös érdekképviseletre, általánosan elfogadott jogszabályokra és egymás támogatását biztosító szociális hálóra. A jogi szabályozások egységesítését a zsinatpresbiteri elvek mentén akarták megvalósítani, ezért hosszas előkészület után összehívták az egyetemes nemzeti zsinatot. A kérdéssel kapcsolatban a *Studia* folyóirat egyik korábbi számában olvashatunk bővebben, a következő tanulmányban: LUKÁCS Olga: *A magyar református egyházkerületek országos képviseletének kialakulása és szerepe az Osztrák-Magyar Monarchiában*. In: *Studia Univ. Babeş-Bolyai, Theologia Reformata Transylvania*, 2009/2. 123–142.

zonyult a belső jogrend egységesítésére. Még egy ember életében is tragikus, ha nem éri meg a negyvenedik életévét, mennyivel szívet tépőbb, amikor egy közösség életére mondanak halálos ítéletet, hiszen a trianoni döntés ezt jelentette a magyar reformátusság számára. Tagjai, anélkül, hogy bárhova is mozdultak volna lakóhelyükről, egyszeriben több ország fennhatósága alá kerültek, s ilyenként jogilag többé nem képezhettek egy egységet. Részben ennek a tragikus eseménynek, részben a nyomán kibontakozó gazdasági válságnak tudható be, hogy egyre többen hagyták el egyéneként szülőföldjüket, és népes gyülekezeteket alapítottak főleg Észak-Amerika területén. A szülőföldjükön maradókat a II. világháborút követően kialakuló totális diktatúrák, a socialista-kommunista ideológiára épülő új társadalmi rend emberpróbáló kihívásokkal szembesítette, amelyek közül az egyik leggyalázatosabb az elszigetelés volt. Az egyházi életet beszorították a templomfalak közé, már egyes gyülekezetek sem kaptak teret arra, hogy akár a szomszédos egyházközösségekhez tartozó hittestvérekkel találkozhassanak, de az országhatárokon átívelő együttműködésnek még a gondolata is törvényellenesnek minősült. A szemfényvesztésből megrendezett találkozók, pl. békekonferenciák, lelkészértekezleteken árgus szemekkel figyelték a jelenlevők mozdulatait, és a szószólók olyan gerinctelen egyházi vezetők közé tartoztak, akik a rendszer embereinek számítottak, hatalomvágyból vagy megfélemlítés okán kiszolgálták az államhatalmat.⁶ A rendszerváltást követően az „ötágú síp”,⁷ a széttaglalt református egyház felismerte, hogy a területi egység hiánya nem kell, hogy akadály legyen a lelki, szellemi egységnek, ezért olyan jelentős a közös alkotmány és a közös döntéshozó testület megalkotása. A különböző országokhoz tartozó református egyházak to-

⁶ CSIHA Kálmán: *A romániai református egyház elnyomása*. In: Uő.: Nemzet és evangélium, Református Egyház Misztótfalusi Kis Miklós Sajtóközpont, Kolozsvár, 2007. 74–75.

⁷ A Magyar Reformátusok II. Világtalálkozója a magyar református közösségek térbeli és időbeli elterjedésének tömör összefoglalásaként elkészítettek egy olyan kiadványt, amelyben Közép-Európa, Nyugat-Európa, Észak-Amerika, valamint Dél-Amerika, Ausztrália és Dél-Afrika magyar reformátusságának kialakulástörténetébe, közelmúltjába és jelenbe nyújtanak betekintést. A kiadvány: BARCZA József – BÜTÖSI János (szerk.): *„Tebenned bízunk eleitől fogva” – A magyar reformátusság körképe*. Kiadja a Magyar Református Világtalálkozó Alapítvány, Debrecen, 1991.

vábra is a saját zsinatuk által megalkotott és az illetékes ország vezetősége által elfogadott kánonok szerint működnek, de a közös fórumok⁸ révén igyekeznek az egyes egyházrészek belső jogharmonizációját megoldani, az egységes liturgiai kereteket kidolgozni, illetve a nemzetközi testületekben az egységes képviselést kialakítani.

Az egységtörekvés aprónak tűnő, de mégis jelentős mozzanatai

A református egységtörekvés része az is, hogy a szakértők igyekeznek közös liturgiás könyvet és énekeskönyvet létrehozni.⁹ Az énekeskönyveknek az időtartama

⁸ A rendszerváltást követő egységtörekvések során 1991-ben hívták létre egyesületi formában a Magyar Reformátusok Világszövetségét, amely a református lelkiség építésében és világméretű összehangolásában látta munkája lényegét. 1995-ben alakult meg a Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinata, amely tanácskozó és képviselő testületként kívánt működni. 2004 nyarától elkezdte egységerősítő munkáját a Kárpát-medencei Magyar Református Generális Konvent, amelyet a térségben működő Magyar Református Egyházak egyházkerületeinek és egyházmegyéinek mindenkorai hivatalban lévő, törvényesen megválasztott vezetősége alkot. Lásd: *Az egységes Magyar Református Egyház felé*. In: A Magyar Református Egység honlapja, http://majus22.org/cikk.php?ID_cikk=33 (utolsó letöltés: 2019. 10. 01.)

⁹ Az első próbálkozások eredményeként a Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinata 1996-ban énekeskönyvet, 1998-ban liturgiai kézikönyvet adott ki: *Magyar Református Énekeskönyv*. Budapest, Magyarországi Református Egyház Kálvin Kiadója, 1996 és *A Magyar Református Egyház Istentiszteleti Rendtartása*. Kolozsvár, 1998. Az utóbbi nagyon gyors ütemben készült, és számos időszerről kérdésben nem hozott megoldást, illetve olyan szakaszokat is tartalmaz, amelyek körül viták bontakoztak ki szakmai körökben. Vitathatatlan azonban, hogy ezáltal elindult egy folyamat, és tudatosodott a rendszerváltó nemzedékben a liturgiai reform szükségessége, a berögzült formák újragondolásának fontossága. A feladat elvégzése időigényes, ezt jelzi az a tény is, hogy egy évtizedet váratott magára az a kiadvány, amely a liturgiai reform teológiai alapvetését vázolja, és afféle vitaindításként a szélesebb rétegeket kéri fel párbeszédre. A Generális Konvent Liturgiai Bizottságának kiadványa: FEKETE Károly (szerk.): *Reformátusok a kegyelem trónusánál – A magyar református istentisztelet megújulásának teológiai alapelvei*. Kiadja a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2010.

A közös énekeskönyvnek valamivel szerencsebb volt a fogadtatása, különösen azokon a területeken, ahol kevesebb volt a használt énekanyag. Pl. Erdélybe az 1948-as magyarországi énekeskönyv a diktatúra fegyverrel őrzött határain keresztül nem juthatott el, így az előzőekhez képest jóval gazdagabb énekeskönyv új énekeit örömmel fogadták, még ha az előzőleg ismert énekek ritmikus éneklése az idősebb nemzedéknek okozott is némi nehézséget. A bővebb énekanyagot

általában véges, a világ változásai mindig új kifejezési formákat követelnek, az idő rostáján csak az örök klasszikusok maradnak fenn, de számos ma érthető és kedves kifejezésmód holnapra aláhull, elenyészik. Az énekeskönyv-alkotás elvi megalapozásáról szóló füzet szerkesztői ezzel kapcsolatban Csomasz Tóth Kálmánnak 1964-ben elhangzott szavait idézik: „egészséges életet élő és a közműveltségi foknak és a kollektív igénynek megfelelő énekeskönyv élettartama 30-50 év. Hamarabb újítani felesleges, tovább életben tartani pedig az élő holttestté válásának veszélyével jár.”¹⁰ Az újítás szükségessége vitathatatlan, a mikéntje azonban nagyon összetett feladat, a szakértők jól látják azokat a szempontokat, amelyeket figyelembe kell venniük a munkájuk során. A kivitelezés folyamata időigényes és elevenre tapintó, különösen akkor, ha egyszerre több, egymástól némiképp eltérő utat bejárt egyházzész számára készül. A közös megegyezés mindig némi lemondással, veszteséggel is jár, hiszen pl. nem lehet minden éneket megtartani, de a mérleg serpenyője mégis pozitív irányba mutat, összességében jóval több ének hangzik fel a református templomokban az újítások révén, mint azelőtt. A közös énekeskönyvnek és liturgiának a legnagyobb hozadéka az egységteremtő erőben rejlik, amelynek révén a Kárpát-medence minden szegletében ugyanazokat a dallamokat éneklük, ugyanaz a felépítése az egyes istentiszteleti alkalmaknak, és ez a tapasztalat megerősíti az otthonérzést. Az énekeskönyv- és liturgiai reformmal foglalkozó bizottság jól érzékeli, hogy „az egyháznak a szűkebb értelemben vett istentiszteleti éneklésen túl is kiemelt felelőssége van az iránt, ami imádkozásban, éneklésben a gyülekezetekben történik”, ennek azon-

ismerő gyülekezetek azonban egy megfontoltabb válogatáson alapuló, és az új liturgiai igényekre is választ adó énekeskönyvre vágnak, így az illetékeseknek ebben a kérdésben is tovább kell munkálkodniuk. Az egységesen elfogadható énekeskönyv ügyében is közvitára bocsátottak két, a teológiai és egyházzenei szempontokat összegző, valamint példatárat tartalmazó kiadványt. A Generális Konvent Liturgiai és Himnológiai Bizottsága a következő kiadványokat közölte: *Lélekkel és értelemmel – A magyar református énekeskönyv megújulásának alapelvei, példatárral*. Kiadja a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2010; *Lélekkel és értelemmel II. – Az új református énekeskönyv előkészítő füzet*. Kálvin Kiadó, 2018. Az említett kiadványok, és a liturgiai és énekeformmal kapcsolatos kérdésvetetés általában nagy visszhangra talált, számos tanulmány és újságcikk, konferencia és tanácskozás jelzi, hogy az ügy számos szakértőt foglalkoztat, de a szélesebb közösség számára sem közömbös.

¹⁰ *Lélekkel és értelemmel...*, 9.

ban minden szinten tudatosulnia és érvényesülnie kellene. Sajnos, a gondos, igényes énekválasztással és a magyar református zenei anyanyelv megőrzésével és mértéként történő alkalmazásával párhuzamosan egyre több meggondolatlan énekhazsnálat is jellemzi a rendszerváltás utáni időszakot. A divatos dallamok beszivárgása a szakrális használatba korokon átívelő jelenség, e tekintetben közhelyszerű példa, hogy a genfi zsoltárok dallamvilágát a reformáció korának kocsmadalai ihlették, de a jóval korábbi bibliai zsoltárok némelyikének felirata ma is őrzi, hogy éppen milyen világi ének dallamára írta a szerző.¹¹ A zeneileg értékes dallamok megmaradnak, de amelyek csupán a korszellem változó stílusjegyeit hordozzák, minden valószínűséggel már a következő nemzedék számára is elavultnak, mihasznának tűnnek. A zeneileg értékes vagy legalábbis elfogadható, de a szöveg szempontjából gügye énekek elterjedése sem örvendetes, de használóik igényesebb közeggel érintkezve talán elszégyellik magukat, mint a nem alkalomhoz öltözött ember. Az igazi veszélyforrást a *nem református zenei anyanyelven* szóló, sőt, a *nem református teológiai* gondolatokat megfogalmazó énekek jelentik. Az éneklés pszichológiai folyamatában megfigyelhető a feltételes reflex pavlovi kísérletének analógiája. Közismert, hogy az orosz fiziológus, Ivan Petrovics Pavlov 1897-ben publikált kísérlete szerint a kutyáknak rendszeresen úgy adott ételt, hogy közben jelzett (pl. csengetéssel), és egy idő után a kutyák nyálkiválasztása pusztán a jelzésre (csengetésre) is beindult, anélkül, hogy ételt kaptak volna.¹² A saját gyülekezetben gyakran és szívesen énekeltek énekek az ember élete során olyan szerepe lehet, mint a pavlovi kísérletben a csengőhangnak, jelesül azt a feltételes reflexet indítja be, amely az otthonérzetet, az „ittthon, a helyemen vagyok” gondolatát idézi elő. Hitvédelmi szempontból végzetes hiba, ha énekválasztásnál a református istentiszteleti alkalmakon a gyerekekkel, ifjakkal rendszeresen olyan nem református énekeket énekeltetnek, amelyek a református hitvilágtól idegen közegekből származnak. Az utcákon ögyelgő vagy a há-

¹¹ Pl. a 8. zsoltár felirata: „A karmesternek: a »Szőlőtaposók« dallamára.”; 9. zsoltár felirata: A karmesternek: »A fiú halála« dallamára.”; a 8. zsoltár felirata: „A karmesternek: »A hajnali szarvas« dallamára.”; a 45. zsoltár felirata: „A karmesternek: »A liliumok«-ra. Kórah fiainak tanítása.” stb.

¹² R. L. ATKINSON – R. C. ATKINSON – E. E. SMITH – D. J. BEM: *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest, 1997. 196.

zakba bekopogató hittérítők messze nem okoznak annyi kárt a református egyháznak, mint azok a lelkipásztorok, vallástanárok és kántorok, akik tájékozatlanságból, gondatlanságból könnyelműen átveszik ezeknek a vallási közösségeknek az énekeit. A veszély abban rejlik, hogy amikor az „idegen,” másoktól átvett dallamokhoz szoktatott ember kimegy a nagyvilágba, és olyan helyre hívogatják, ahol ugyanazokkal az otthonról már ismert dallamokkal találkozik, a feltételes reflex működésbe lép, és felülírja a józan észérveket. A fenti folyamat akkor is megtörténik, ha pl. tudja, hogy nem református közösségbe került, mégis szívesen csatlakozik hozzájuk, mert az éneklés folytán otthon érzi magát közöttük, esetenként sokkal inkább, mint az új lakóhelyének őt szintén befogadni szándékozó református gyülekezetében.

Természetesen a fenti analógia saját egyházi közegben is működik, érthető tehát, hogy miért annyira fontos a gazdag, de egységes református énekanyag kialakítása és elsajátítása. Az éneklés által beindított feltételes reflex kellő odafigyeléssel szolgálhatja az otthonérzet, és az együvé tartozás erősítését a Kárpát-medencében szétszórtan élő magyar reformátusok körében.

A széthúzás és az egység a Biblia tükrében

Mielőtt az ünnepi hangulat túlságosan magával ragadna, muszáj számot vetnünk a kiábrándító történelmi tényekkel. Annak ellenére, hogy Krisztus folyamatosan egységre tanítja az övéit, és imádkozik is értük, már Pálnak rendre kell utasítania pl. a korinthusi gyülekezet pártoskodóit. A széthúzás nem csak pusztaszeri átok, nem csupán magyar sajátosság: 1054 a nagy egyházszakadás éve, amikor is különválnak egymástól a római székhelyű, a pápa fennhatósága alá tartozó római katolikus egyház és a bizánci székhelyű görög keleti (ortodox) egyház a maga régiós vezetőivel, a patriarchákkal.¹³

A részekre szakadás jelenségét a történelem előtti idők is magukban hordozták, amelynek eseményeit nem helyszíni tudósítók jegyezték ugyan fel, de így is minden lényegest közöltek, amikor megfogalmazták a Bábel tornyának történetét,

¹³ Jos COLIJN: *Egyetemes egyháztörténet*. Iránytű alapítvány, [Gödöllő], 2001. 87–89.

valakik rosszra törtek, és Isten, ezt megakadályozandó, összekeverte a nyelvüket (1Móz 11,1–9). Isten a választottjait mégsem hagyta magára; még ha sokáig kellett is várakozniuk, a történelem sorsdöntő állomáshelyén, a Getsemáné kertben, nagycsütörtök éjjelén, Krisztus főpapi imájában az alábbi kérés hangzik el: „...Szent Atyám, tartsd meg őket a te nevedben, a kiket nékem adtál, hogy egyek legyenek, mint mi!” (Jn 17,11/b). Vajon kikről beszél, róluk, az egykori tanítványokról? Nemcsak róluk szól, érettük könyörög, hanem rólunk is, a mindenkori emberről is megemlékezik: „De nemcsak ő érettök könyörögök, hanem azokért is, a kik az ő beszédökre hisznek majd én bennem; / Hogy mindnyájan egyek legyenek; amint te én bennem, Atyám, és én te benned, hogy ők is egyek legyenek mi bennünk: hogy elhiggye a világ, hogy te küldtél engem.” (Jn 17,20–21)

Az imádságnak volt foganatja, az első Pünkösdkor, amikor a Szentlélek kitöltetett, és megtörtént a bábéli történet inverze, azaz a fordított történet: mindenki a saját nyelvén hallotta őket szólni, azaz végre megértették egymást, és ennek nyomán egy példás, egységes közösség jött létre (ApCsel 2), akikre, a feljegyzések szerint, a kívülállók álmélkodva mutogattak: „nézététek, hogy szeretik egymást.”¹⁴ A csodálkozást a megszokottól eltérő viselkedésmódjuk váltotta ki, hiszen az emberi közösségekre sajnos inkább a széthúzás, az egymás elleni áskálódás, a harc a jellemző. Az ún. ösgyülekezet története is példázza, hogy az Isten–ember kapcsolat erőssége fordítottan arányos az egyes vétkek nagyságával, az istenközeli állapot egyenes következménye az emberközi kapcsolatok rendezése. Az újszövetségi *koinónia* (κοινωνία), azaz *közösség* fogalma egyszerre mutat vertikális és horizontális irányba. Az Istenhez fűződő kapcsolat, Krisztus fősege nyomán kibontakozik az ember–ember közti kapcsolatok szövevénye. A *koinónia* egyszerre jelent részesedést és részesítést, mindazok, akik Isten bűnbocsátó kegyelmében részesedtek, embertársaik iránt megmutakozó szeretetcselekedetekkel fejezik ki hálájukat, de a maguk rendjén feléjük is kiárad a

¹⁴ “See, they say, *how they love one another*, for themselves are animated by mutual hatred; how they are ready even to die for one another, for they themselves will sooner put to death.” Lásd: TERTULLIAN’s *Apology*. Sidney Thelwall (transl.). In: Ante-Nicene Fathers, Vol. III, Chapter XXXIX, 1869. Online változat: https://en.wikisource.org/wiki/Ante-Nicene_Fathers/Volume_III/Apologetic/Apology/Chapter_XXXIX (utolsó letöltés: 2019. 10. 01.)

közösség többi tagjának a szeretete. Amennyiben kapcsolat zárlatos, a szeretet áradása akadozni kezd, a „közösség” könnyen átalakulhat egyszerű „közönséggé”, amely immár nélkülözi a keresztyénység lényegét képező kölcsönösséget, egységet.¹⁵

A magyar reformátusok ünnepének értelméről

Kérdés, hogy a magyar reformátusokról mit olvashat le a világ, példaértékű szeretete-közösséget vagy elrettentő példát láthatnak benne? A szívmengető történetek mellett hibák, széthúzások egész sora éktelenkedik. Vajon egyszerűen ilyesmire utal a búza és a konkoly példázata (Mt 13,25–30), a jó és rossz párhuzamos valóságára? Egzisztenciális valóság, hogy az egyház szervezeti egysége önmagában nem szavatolja sem a krisztusi egységet, sem az ebből fakadó jószágot, mert az ember földi eszközökkel hiába próbálja virágos kertként körbekeríteni, a világtól elkülöníteni az egyházát, mert a világ fojtó gonoszságai ott is ugyanúgy elszaporodnak, mint a veteményeskertben a dudva. Az ünnepelésnek van-e egyáltalán létjogosultsága? Ünnepelni a magyar református egységet? Igen, szabad örömmünnetet ülni, de csak azzal a feltétellel, ha ünneplést elsősorban a hálaadás és a szent feladatok, célok felvállalása tölti ki. Szabad ünnepelni, amennyiben az ünneplők ezt is áldott alkalomnak tekintik életük megjobbítására, arra, hogy a mellettük levőkben valóban testvért és ne ellenséget, vetélytársat lássanak. Szabad ünnepelni, ha az ember ezáltal is közelebb kerül ahhoz az Istenhez, akiben Atya és Fiú egy, akiknek egységét a Szentlélek az emberrel is megtapasztaltatja. A magyar református mivolt elégséges alap az örömmünnephez? A válasz feltételes igen, amennyiben valaki képes úgy viszonyulni a magyar református közösségéhez, mint a hosszú útra induló vándor a nagy út első lépéseivel, aki tudja, hogy hétmérföldes csizma csak a mesében létezik, ezért saját kis lépéseivel kell beérnie, de ha elég bölcs, azt is tudja, hogy így is elérkezik majd az út végére. Önámítás

¹⁵ Gondolatindító ezzel kapcsolatban Dr. BÜTÖSI János: *A koinónia mint az evangélizáció emberi feltétele* című írása, http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf6403.pdf (utolsó letöltés: 2019. 10. 01.), amelyben a bibliai fogalomból fakadó időszerű feladatokra is rámutat.

azt hinni, hogy az ember mindenkit egyszerre tud a keblére ölelni, szép dolog az ökumené, az egyházak egymáshoz közeledése, de csak az tudja bejárni a felekezetek, vallások egymáshoz közelítésének nehéz útját, aki előbb képes odalépni a mellette levő hittestvéréhez, és valóságosan békejobbot nyújt neki. A járni tanuló gyermeknek az egy-két lépés is hatalmas erőpróba, bátorságmérő tett. Az egymáshoz közeledés, az egyé válás útján is ilyen nehéz elindulni. Szavak szintjén Krisztusért mindenki megtenne bármit, a tettek világában azonban a Krisztus nevében egymás fele irányuló legkisebb gesztusok sem akadálymentesek. A Bibliái egyik sarkalatos tanítása, hogy az embert Isten nem hagyja magára ebben a küzdelemben, élő kapcsolatot tart fenn vele, és embertársaihoz is közelíti. A *Heidelbergi Káté* 54. kérdés–felelete, miközben rákérdez az ember anyaszentegyházzal kapcsolatos hitére, világosan kifejti, hogy az egyház, a közösség, az egység nem pusztán az ember immanens törekvése, hanem Isten történelemformáló munkájának a következménye.¹⁶ A fenti valóságot alátámasztja az istentiszteleti rendtartás számos eleme is, vasárnaponként pl. a református istentisztelet része a bűnvalló ima, amelyet lehet fásultan elhadarni, vagy lehet komoly átéléssel végiggondolni. Minden alkalommal elhangzik, hogy „...egybegyűltünk itt, és a szentek egységében, az angyalok és idvezült lelkek társaságában trónusod elé visszük áldozatunkat.”¹⁷ Az imaszöveg a keresztyén időértelmezés és az egység kifejezésének egyik gyöngyszeme, kérdés, hogy az imádkozókban mennyire tudatosul, hogy abban a szent pillanatban múlt és jelen és jövő egybeér, és az örökkévalóságnak abban a bizonyos pillanatában egyszerre áll Isten előtt Ábrahám, a saját felmenői, ő és minden utódja. Istenben idő és tér egybesimulnak, csakhogy ameddig az ember földi élete idői és térbeli korlátai között él, képtelen éles szemmel meglátni, amit csakis a hit szemüvegén át szemlélhet,

¹⁶ 54. kérdés: „Mít hiszel az egyetemes keresztyén Anyaszentegyházról? Hiszem, hogy Isten Fia a világ kezdetétől fogva a világ végezetéig az egész emberi nemzettségből Szentlelke és Igéje által magának az igaz hitben meggyező, örök életre elválasztott sereget gyűjt, azt oltalmazza és megtartja; és hiszem, hogy ennek a seregnak én is élő tagja vagyok, és mindörökké az maradok.” *Heidelbergi Káté*. Kiadja az Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár, 2003. 25.

¹⁷ *A Magyar Református Egyház Istentiszteleti Rendtartása*, 22.

és így is „tükör által, homályosan lát” (1Kor 13,12).¹⁸ Az ember általában túlon túl keveset lát a világból ahhoz, hogy az összefüggéseket érzékelje, és megértéssel, türelemmel tudjon viszonyulni az egyes pillanatképekhez. Pál nem véletlenül illeszti a fenti megállapítást a szeretethimnusz végére, ezzel is jelezve azt, hogy csakis a szeretettil viszonyulással lehet ellensúlyozni a „látáshiányt”. A kolozsvári evangélikus költő alábbi versrészlete akár a páli felismerés parafrázisának is beillik:

„A világ Isten-szötte szönyeg,
Mi csak *visszáját* látjuk itt,
És néha – legszebb perceinkben –
A *színéből* is – *valamit*.”¹⁹

Az egyháznak a látáskárosodásukat alázattal beismerő, lelki látásra törekvő emberekre van szüksége, hogy mindenki próbálja a lényegét észrevenni. Az egyéni feladatok felismerésének és elvégzésének óriási összetartó ereje van, az egység egyik leghatékonyabb formálója. A református közösségek jövője emberileg nagyban függ az egyének hozzáállásától. Amennyiben a maga helyén mindenki tudatosan is hozzájárul, ahhoz, hogy a világ tarka szönyege szép legyen, eggyé szövődjenek a fonalak, akkor a reformátusságot jelentő mintázat is gyönyörű színfoltként tagozódhat be a nagy egészbe.

Felhasznált irodalom

A Magyar Református Egyház Isteniszteleti Rendtartása. Kolozsvár, 1998.

A Magyar Református Egyház Alkotmánya, <https://reformatus.hu/mutat/6957/> (utolsó letöltés: 2019. 10. 01.)

ATKINSON, R. L. – ATKINSON, R. C. – SMITH, E. E. – BEM, D. J.: *Pszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest, 1997.

¹⁸ „Mert most tükör által homályosan látunk, akkor pedig színről színre, mert most töredékes az ismeretem, akkor pedig úgy ismerem majd, ahogy én is megismertettem.” (1Kor 13,12)

¹⁹ REMÉNYIK Sándor: *A szönyeg visszája*. In: Reményik Sándor összes verse I., Polis Könyvkiadó–Kálvin Kiadó–Luther Kiadó, Kolozsvár–Budapest, 2005. 552.

- Az egységes Magyar Református Egyház felé.* In: A Magyar Református Egység honlapja, http://majus22.org/cikk.php?ID_cikk=33 (utolsó letöltés 2019. 10. 01.)
- BARCZA József – BÜTÖSI János (szerk.): *„Tebenned bízunk eleitől fogva” – A magyar reformátusság körképe.* Kiadja a Magyar Református Világtalálkozó Alapítvány, Debrecen, 1991.
- BÜTÖSI János: *A koinónia mint az evangélizáció emberi feltétele,* http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf6403.pdf (utolsó letöltés: 2019. 10. 01.)
- COLIJN, Jos: *Egyetemes egyháztörténet.* Iránytű alapítvány, [Gödöllő], 2001.
- CSIHA Kálmán: *A romániai református egyház elnyomása.* In: Uő.: Nemzet és evangélium, Református Egyház Misztótfalusi Kis Miklós Sajtóközpont, Kolozsvár, 2007. 74–75.
- FEKETE Károly (szerk.): *Reformátusok a kegyelem trónusánál – A magyar református istentisztelet megújulásának teológiai alapelvei.* Kiadja a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2010.
- Heidelbergi Káté.* Kiadja az Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár, 2003.
- Lélekkel és értelemmel – A magyar református énekeskönyv megújulásának alapelvei, példatárral.* Kiadja a Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 2010.
- Lélekkel és értelemmel II. – Az új református énekeskönyv előkészítő füzet.* Kálvin Kiadó, 2018.
- LUKÁCS Olga: *A magyar református egyházkerületek országos képviselőinek kialakulása és szerepe az Osztrák-Magyar Monarchiában.* In: Studia Univ. Babeş-Bolyai, Theologia Reformata Transylvania, 2009/2. 123–142.
- Magyar Református Énekeskönyv.* Budapest, Magyarországi Református Egyház Kálvin Kiadója, 1996.
- REMÉNYIK Sándor: *A szőnyeg visszája.* In: Reményik Sándor összes verse I., Polis Könyvkiadó–Kálvin Kiadó–Luther Kiadó, Kolozsvár–Budapest, 2005. 552.
- TERTULLIAN’s *Apology.* Transl. Sidney Thelwall transl. In: Ante-Nicene Fathers, Vol. III, Chapter XXXIX, 1869. Online változat: https://en.wikisource.org/wiki/Ante-Nicene_Fathers/Volume_III/Apologetic/Apology/Chapter_XXXIX (utolsó letöltés: 2019. 10. 01.)